

МИКОЛАЇВСЬКОМУ ФУТБОЛУ – 100 РОКІВ. ВИТОКИ І РОЗВИТОК ФУТБОЛУ В СИСТЕМІ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ

Аркадій КІСЕЛЬОВ, Геннадій ГРИЩЕНКО, Анатолій РУДЕНКО,
Геннадій ЖИГАДЛО, В'ячеслав БОГАТИР

*Інститут фізичної культури, спорту і здоров'я
Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*

Анотація. В статті подані дані витоків і розвитку футболу в Миколаївській області за 100 років. Визначена роль дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованої дитячо-юнацької школи олімпійського резерву у підготовці футболістів для клубних команд та їх участь у регіональних і всеукраїнських змаганнях.

Ключові слова: витоки, розвиток, фізкультура, спорт, футбол, дитячо-юнацькі спортивні школи.

Постановка проблеми. В період розбудови і розвитку незалежної України з ринковою формою економічних відносин виникає необхідність звернути увагу суспільства на всебічний розвиток фізичної культури і спорту. На сьогодні важливим напрямком є закономірність втілення фізичної культури, масовість її функціонування і розвитку. На рівні державних інститутів ця закономірність є необхідністю задоволення засобами фізичної культури певних видів соціально-культурних потреб особистості, груп людей, суспільства. Фізичне виховання при цьому виступає як соціально організований педагогічний процес, що послідовно спрямовується на формування фізичного вигляду людей у потрібному для суспільства напрямку. Водночас фізичне виховання тісно пов'язано з іншими видами виховання, в процесі якого вирішуються такі загальні педагогічні завдання як закономірність зв'язку між розумовим, моральним, естетичним і фізичним вихованням [1, 2].

Дослідження вчених свідчать про різке зниження рухомої діяльності дітей і підлітків. Загальна рухома активність дітей зі вступом до школи зменшується на 50 %. Учні молодших класів до 30 % часу знаходяться в статичному положенні (сидячи), що з кожним роком збільшується і у старших класах доходить до 86 – 90 % часу [1, 3].

Пошук найефективніших режимів рухомої активності для дітей і підлітків здійснюється в регіонах держави по-різному, але значна кількість науковців вважає, що розвивати фізичну активність слід якомога повніше з перших років виховання вдома, в дитячих закладах і в школі з урахуванням цілеспрямованого розвитку витривалості дітей [3].

Раннє залучення до рухової активності сприяє гармонійному розвитку особистості школярів, впливає на зміцнення здоров'я, фізичну і розумову працездатність.

Мета дослідження. Вивчити витоки і розвиток футболу в системі дитячо-юнацьких спортивних шкіл Миколаївської області та визначити їх роль у масовості фізичної культури, підготовці спортсменів високих досягнень. Об'єктами дослідження були архівні документи, літературні джерела та статистичні звіти обласного управління з питань фізичної культури і спорту за статистичними формами ФК-2 та ФК-5 за 100 років від дня створення першої спортивної організації Миколаївщини з футболу [4, 5]. Робота виконана за науковим напрямком Інституту фізичної культури, спорту та здоров'я Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського.

Результати дослідження. Архівні документи Державного архіву Миколаївської області свідчать про те, що південь Росії став взірцем витоку і розвитку футболу. На початку ХХ століття англійські моряки, які прибували кораблями в Миколаївський порт завезли гру в футбол. На портовому пустирі, біля міського елеватора, англійські моряки під час відпочинку

грали в футбол з моряками різних суден. Поступово до гри почали залучати і місцеве населення. Пізніше гру в футбол перенесли з пустиря в місто в район „Дикого саду”.

У футбол стали грати учні міських гімназій і шкіл. Футбольні команди міської гімназії й училища для гри у футбол обладнали футбольне поле. Грою у футбол зацікавилася молодь фабрик і заводів, почали створюватися футбольні команди.

1908 року міська влада створила перший футбольний клуб під назвою „Зебра”. Цю дату в Миколаєві прийнято вважати роком народження футболу. 1912 року спортивний клуб трансформується у дві футбольні команди „Миколаївський спортивний клуб” і „УНІОН”, які стали членами Всеросійського футбольного союзу, від 1913 року вони брали участь у чемпіонатах Росії з футболу.

Після встановлення радянської влади, держава взяла під опіку розвиток фізичної культури і спорту. 1922 року була створена окружна Рада фізичної культури, при якій почав діяти науково-технічний комітет із правами розробки проектів спортивних споруд, правил гри, суддівства, впровадження в школах уроків фізичної культури, створення спортивних гуртків, в тому числі і з футболу. Від 1930 р регулярно відбувалися спортивні змагання між школами.

У Миколаєві вперше в Україні 1935 року була створена дитячо-юнацька спортивна школа (ДЮСШ), директором якої був талановитий організатор, вчитель фізичної культури О. В. Швейгерт. ДЮСШ стала взірцем розвитку футболу серед дітей і підлітків. 1937 року було створено Обласне управління фізичної культури і спорту, яке сприяло організації і розвитку інфраструктури спортивних споруд, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, училища фізичної культури та школи вищої спортивної майстерності.

Розпад Радянського Союзу й утворення незалежної держави Україна відбилося і на розвитку спорту, в тому числі і на Миколаївщині. Занепад тривав, але спортивні змагання в Європі, світі, Олімпійські ігри вимагали нових підходів у підготовці спортсменів різних видів спорту, які змогли б брати участь у змаганнях і належно репрезентувати незалежну Україну.

Для поліпшення підготовки юних спортсменів обласна Рада вирішує затвердити план підготовки спортсменів області. При обласному управлінні освіти і науки 1991 року створено фізкультурну організацію „Гарт”, пізніше – Управління фізичної культури і спорту, розроблено програму розбудови і розвитку фізичної культури і спорту в школах, технікумах і ВУЗах області. 10 січня 1995 р. обласна Рада затвердила комплексну програму, яка передбачала:

1. підготувати резерв молодих спортсменів для збірних команд України на базі ДЮСШ та ДЮСШОР, центри підготовки спортсменів вищих розрядів;
2. створити відповідні умови для проведення тренувань;
3. створити сучасну матеріально-технічну базу;
4. здійснити будівництво нових спортивних споруд і реконструкцію наявних;
5. створити центри здоров'я з широкою мережею фізкультурно-оздоровчих установ.

Обласне управління освіти і науки разом з управлінням фізичної культури і спорту облдержадміністрації розширили мережу дитячо-юнацьких спортивних шкіл до 61, з яких 42 ДЮСШ розміщені в містах і 19 – в сільській місцевості. 19 шкіл отримали статус „Спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву” (СДЮШОР). До послуг ДЮСШ, УФК створено 709 спортивних майданчиків, 448 футбольних полів, 15 плавальних басейнів, 16 футзалів, 424 приміщення для фізкультурно-оздоровчих закладів та інші споруди. Підготовкою з фізичної культури і спорту в області зайнято 2407 штатних працівників, з них в навчальних закладах – 839 вчителів фізичної культури і тренерів [5].

У ДЮСШ, СДЮШОР проводиться підготовка спортсменів із 45 видів спорту, з них 28 – олімпійських. Для подальшого розвитку футболу серед учнівської молоді 2005 р. Підписаний договір про взаємодію між Міністерством освіти і науки України та Федерацією футболу України щодо розвитку шкільного футболу в загальноосвітніх закладах України на 2005 – 2008 роки. Відповідно до цього договору Кабінет Міністрів України затвердив комплексну програму розвитку футболу, яка має 10 розділів щодо розвитку масового футболу, навчання футболу в загальноосвітніх навчальних закладах, розвитку інфраструктури для футболу. Програма отримала назву „Здоров'я і фізична культура” та передбачає введення в навчальний

план однієї години на тиждень для занять із футболу при незмінних нормативах фізичної культури у молодшому шкільному віці (1 – 4 класи), три години на тиждень у середньому (5 – 9 класи) і 3,5 години в 10 – 12 класах.

Уведення в молодших класах однієї години на тиждень занять із футболу дає можливість збільшити рухову активність школярів. Школа стала виступати місцем розвитку масового футболу, що дає можливість вирішити питання соціального значення – здорового способу життя, виховання у дітей і підлітків системи цінності до занять футболом, а не проводити час на вулиці під впливом різних негативних чинників.

Для навчання в ДЮСШ, СДЮШОР з футболу залучаються учні, які мають певний рівень фізичного розвитку та схильність до занять футболом. Станом на 1 січня 2009 р. Навчально-тренувальний процес охопив 21107 учнів віком 7 – 12 років, з них футболом – 5893 учні. В області створено 38 відділень з футболу. Залучені до занять з футболу залежно від рівня фізичного розвитку і функціонального стану організму розподілені на три групи. Перша – група початкової підготовки, в якій налічується 201 учень, друга – навчально-тренувальна група, до якої належить близько 1300 учнів і третя – група спортивного удосконалення, в якій навчаються і тренуються 4 спортсмени.

У навчально-тренувальній групі 599 учнів тренуються перший рік, 657 – тренуються 2 роки, 380 – 3 роки, 213 – 4 роки і 89 спортсменів тренуються 5 років. У групі спортивного удосконалення перший рік тренується 41 спортсмен, два роки – 9 спортсменів і 3 роки – 1 спортсмен.

Серед усіх спортсменів-футболістів дівчат – 280, або 4,8 % від загальної кількості.

Керівництво СДЮШОР щорічно проводить змагання шкільних футбольних команд області для відбору кращих команд для участі у Всеукраїнських шкільних чемпіонатах з футболу. У березні 2009 року обласне управління з фізичної культури і спорту Міносвіти провело другий відбірковий етап, в якому взяли участь 749 шкільних команд з 64 міст України. До Всеукраїнського шкільного чемпіонату було відібрано 64 команди учнів 1994 – 1996 рр. народження.

Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа Олімпійського резерву „Торпедо” досягла певних результатів. Здібні випускники школи пройшли конкурсний відбір і грає в різних клубних командах України, Росії, Молдови і навіть Європи. Серед них Мегер В’ячеслав грає в команді ЦСКА (м.Москва), Кононов Андрій – „Динамо” (Мінськ), Циган Микола – „Аланія” (Владикавказ), Мегер В’ячеслав – ФК „Металург” (Донецьк), Распопов Андрій – ФК „Арсенал” (Київ), Васев Сергій – ФК „Вінниця”, Стефанішин Максим і Криворучко Євген – у клубних командах Миколаєва. Випускники СДЮШОР „Торпедо” К. Олищюк і А. Іваненко зараховані до ФК „Динамо” (м. Київ), І. Золко, Д. Таран – ФК „Шахтар” (м. Донецьк), М. Хрипко і А. Соловйов – „Дніпро” (м. Дніпропетровськ).

Випускники СДЮШОР підвищують свою майстерність і у клубних командах Європи: С. Жданов заключив контракт із французьким клубом „Метіс”, Мельник Ігор – футболіст ФК „Нефтчі” (м. Баку), Кретон Роман – гравець першої ліги чемпіонату Польщі.

На підставі проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**:

1. Фізична культура і спорт потребують уваги державних установ і закладів з метою створення відповідної інфраструктури спортивних споруд, підготовки спеціалістів з фізичної культури.

2. Фізична культура та спорт мають бути обов’язковими у зміцненні здоров’я учнівської молоді.

3. Комплексна програма розвитку масового футболу в загальноосвітніх закладах України дає можливість збільшити рухову активність школярів і вирішити питання соціального значення.

4. Модель підготовки футболістів, яку запропонувала Федерація футболу України, стала базою розвитку масового футболу, зміцнення здоров’я учнівської молоді.

5. Кафедра продовжує дослідження в напрямку впливу занять з футболу на стан здоров’я школярів.

Список літератури

1. Про підготовку та участь спортсменів України в Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, чемпіонатах світу, Європи, Всесвітніх універсиадах : Указ президента України від 19 липня 2005 р. – К., 2005.
2. Шкробтій Ю. Стан та напрямок удосконалення системи фізичного виховання молоді // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2005. – С. 12.
3. Олійник М. О. Оцінка стану управління фізичною культурою і спортом в Україні // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2000. – № 38. – С. 35.
4. Николаевскому футболу исполняется 100 лет // Южная правда. – 2009. – С. 3.
5. Статистичні звіти діяльності ДЮСШ, СДЮШОР Управління фізичної культури і спорту за 2000 – 2008 роки. – Миколаїв, 2008.
6. Суркіс Г. Шкільний футбол в Україні. – К., 2005.
7. Дутчак М. Принципи державного управління спортом для всіх // Матеріали III наук.-практ. конф. – Т., 2009. – С. 7.

НИКОЛАЕВСКОМУ ФУТБОЛУ – 100 ЛЕТ. ИСТОКИ И РАЗВИТИЕ ФУТБОЛА В СИСТЕМЕ ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОГО СПОРТА

**Аркадий КИСЕЛЁВ, Геннадий ГРИЩЕНКО, Анатолий РУДЕНКО,
Геннадий ЖЕГАДЛО, Вячеслав БОГАТЫР**

*Институт физической культуры, спорта и здоровья
Николаевского государственного университета имени В. А. Сухомлинского*

Аннотация. В статье представлены данные истоков и развития футбола в Николаевской области за 100 лет. Определена роль детско-юношеских спортивных школ в подготовке футболистов для клубных команд и их участие в региональных, Всеукраинских соревнованиях.

Ключевые слова: истоки, развитие, физическая культура, спорт, футбол, детско-юношеская спортивная школа.

THE SOURCES AND DEVELOPMENT OF FOOTBALL IN THE SYSTEM OF CHILDREN-YOUTH SPORT

**Arkadiy KISELIOV, Gennadiy GRYSCHENKO, Anatoliy RUDENKO,
Gennadiy ZHIGALO, Vyacheslav BOGATYR**

*Institute of Physical Training, Sport and Health
of Mykolaiv V. O. Suchomlinskiy State University*

Annotation. The article contains the information about the sources and development of football in Nikolayiv region during 100 years. The role of children-youth sport schools and Specialized children-youth school of Olympic Reserve is determined in training the football players for the club teams and his participation in regional and Ukrainian competitions.

Key words: sources, development, physical training, sport, football, children-youth sport school.